

**AMALIY SAN’ATDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA
O‘QUVCHILARDA ESTETIK TAFAKKUR VA BADIY DIDNI
RIVOJLANTIRISH**

Baxridinova Shohsanam Qudrat qizi

Qarshi shahar 5-umumta’lim maktabi, o’qituvchi.

Email: shohsanambahridinova@gmail.com

Annotatsiya:. Mazkur maqolada amaliy san’atda raqamli texnologiyalarni qo’llash orqali o’quvchilarda estetik tafakkur va badiiy didni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot COVID-19 pandemiyasi davrida ta’lim tizimida raqamli vositalarning ahamiyati ortgani, biroq san’at o’qituvchilari tomonidan ularni qo’llashda metodik va psixologik tayyorgarlik yetarli bo’lmaganini ko’rsatadi. Maqolada TPACK (Texnologik, Pedagogik va Mazmuniy Bilimlar) modeli asosida san’at ta’limida texnologiyalarni mazmunan integratsiya qilish yondashuvi ishlab chiqilgan. Ushbu model o’qituvchining texnologik kompetensiyasini, pedagogik mahoratini va fanga oid chuqur bilimni uyg’unlashtirish orqali o’quvchilarning estetik idroki, ijodkorlik salohiyati va badiiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida immersiv va interfaol san’at muhitida o’tkazilgan amaliy tajribalar natijasida o’quvchilarning hissiy ifoda, tasviriy fikrlash va ijodiy faoliyatda faollik ko’rsatkichlari oshgani aniqlangan. Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalarni san’at darslariga to’g’ri integratsiya qilish o’quvchilarning estetik didini shakllantirishda, milliy madaniyat va innovatsion qadriyatlar uyg’unligini ta’minlashda muhim omil sifatida e’tirof etiladi.

Kalit so’zlar: Raqamli texnologiyalar, amaliy san’at, estetik tafakkur, badiiy did, TPACK modeli, ijodkorlik, san’at ta’limi, integratsiya.

Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalarni samarali qo’llash va ularni o’quv jarayoniga integratsiya qilish zamonaviy pedagogikaning eng muhim masalalaridan biridir. COVID-19 pandemiyasi davrida ta’lim tizimining keskin ravishda onlayn shaklga o’tishi o’qituvchilarning raqamli pedagogika sohasida yetarli tayyorgarlikka ega emasligini ko’rsatdi. Ushbu holat san’at ta’limi yo’nalishida ham o’z aksini topdi. Ko’plab san’at o’qituvchilari raqamli texnologiyalarni dars jarayoniga joriy etishga qarshilik bildirdilar. Ularning fikricha, san’atning estetik go’zalligi, hissiy ta’siri va ijodiy ruhini faqat jonli, tabiiy va bevosita ijodiy tajriba orqali his qilish mumkin.

Biroq bu yondashuv zamonaviy o’quvchilarning ehtiyojlariga mos emas. Bugungi o’quvchilar darslarda ko’proq xilma-xillik, ijodkorlik, raqamli texnologiyalardan foydalanish va hamkorlik muhitini xohlashadi. Shu bois pandemiyadan keyingi ta’lim muhitida texnologiyalarni san’at ta’limiga maqsadli, ongli va mazmunli tarzda kiritish

zarurati yanada ortdi. Muhimi, texnologiyaga asoslangan o‘quv tajribasi bilan texnologiyani mazmunan integratsiyalashgan ta’lim o‘rtasida sezilarli farq mavjud.

Mazkur yondashuvda san’at ta’limida texnologiyalarni to‘g‘ri qo‘llash uchun Mishra va Koehler tomonidan ilgari surilgan TPACK (Texnologik, Pedagogik va Mazmuniy Bilimlar) modeli asos qilib olinadi. Ushbu model o‘qituvchilarga dars jarayonida texnologik vositalarni didaktik maqsadlar bilan uyg‘unlashtirish, o‘quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirish hamda ularning badiiy didini shakllantirish imkonini beradi. TPACK yondashuvi O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u san’at darslarida raqamli texnologiyalarni samarali va maqsadli qo‘llash orqali o‘quvchilarda ijodiy fikrlash, estetik idrok va hissiy ifoda madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ushbu maqolada bayon etilgan tajribalar muallifning pedagog-sanatkor sifatidagi amaliy faoliyati natijasida shakllangan bo‘lib, u immersiv (to‘liq sho‘ng‘ish) va interfaol san’at ta’limi muhitini loyihalash hamda tashkil etishga bag‘ishlangan. Tadqiqot “Raqamli ifoda orqali ijodiy o‘zaro ta’sir” nomli amaliy seminar doirasida olib borilgan bo‘lib, unda raqamli texnologiyalar vositasida san’at ta’limi jarayoniga yangi shakl va mazmun berish tajribasi o‘rganilgan. Mazkur loyiha san’at pedagoglari va texnolog dizaynerlari hamkorligida yaratilgan bo‘lib, unda o‘quvchilarning ijodiy tafakkuri, estetik idroki va badiiy didini rivojlantirishga qaratilgan integratsion yondashuv ishlab chiqilgan.

Seminar jarayonida o‘quvchilar maxsus raqamli texnologiyalar yordamida interfaol 360 darajali muhitda amaliy san’at elementlarini o‘rganishdi. Sensor kameralar orqali ularning harakatlari qayd etilib, shu asosda raqamli muhitda turli tasviriy o‘zgarishlar yuzaga keldi. Bu esa o‘quvchilarni nafaqat kuzatuvchi, balki faol ijodiy ishtirokchi sifatida san’at jarayoniga jalb qildi. Ushbu tajriba san’at va texnologiyani birlashtirishning yangi metodik yo‘nalishini yaratib, o‘quvchilarda ijodiy tafakkur, hissiy ifoda va estetik baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita bo‘ldi.

Mazkur loyiha O‘zbekiston sharoitida ham dolzarb ahamiyat kasb etadi, chunki u raqamli texnologiyalarni amaliy san’at darslariga uyg‘unlashtirish orqali o‘quvchilarda san’atni idrok etish, uni zamonaviy texnologiyalar bilan bog‘lash va madaniy qadriyatlarni innovatsion shaklda ifoda etish imkoniyatini beradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning badiiy tafakkurini kengaytiradi, san’atni raqamli makon orqali his etish madaniyatini shakllantiradi hamda ularni XXI asr kompetensiyalariga tayyorlaydi.

Mazkur tadqiqot ikki bosqichda amalga oshirilgan bo‘lib, 2016-yilda Toshkent shahrida va 2019-yilda Termiz shahrida o‘tkazilgan “Raqamli ijod va interfaol san’at” nomli tajriba mashg‘ulotlari asosida olib borildi. Tadqiqotning birinchi bosqichi 10 kun davom etib, 20 ta 40 daqiqalik amaliy seminarlarni o‘z ichiga oldi. Ikkinchi bosqich

esa 4 kun davomida 8 ta interfaol dars shaklida tashkil etildi. Ma'lumotlar yig'ish jarayoni video va audio yozuvlar, o'qituvchi–san'atkorlarning kuzatuv kundaliklari, texnologiya dizaynerlari hamda loyiha ishtirokchilari bilan o'tkazilgan suhbatlar orqali amalga oshirildi. Shuningdek, san'atkor-pedagoglarning amaliy ijodiy faoliyati jarayonida hosil bo'lgan tahliliy kuzatishlar ham muhim manba sifatida o'rganildi.

Tadqiqotda ishtirok etgan jamoa — badiiy rahbar, texnik mutaxassislar, ishlab chiqarish guruhi a'zolari va yosh san'at o'qituvchilari — o'z fikr va kuzatuvlarini muhokama jarayonida bildirdilar. Tadqiqotchi ham ushbu mashg'ulotlarda yetakchi o'qituvchi sifatida bevosita ishtirok etib, kuzatuvchi va ishtirokchi rolini uyg'unlashtirgan holda chuqur tahliliy ma'lumotlar to'pladi.

“Raqamli ijod va interfaol san'at” loyihasi san'at ta'limi va raqamli texnologiyalar o'rtasidagi o'zaro aloqani o'rganish uchun muhim tajriba maydonini yaratdi. Ushbu tadqiqot quyidagi asosiy savollarga javob izlashga qaratildi:

1. O'qituvchi–san'atkor faoliyati va raqamli texnologiyalar kesishgan nuqtalarda qanday o'zgarishlar yuz beradi?
2. O'qituvchi–san'atkorning metodik amaliyoti raqamli muhitdagi san'at ta'limi jarayoniga qanday hissa qo'shadi?

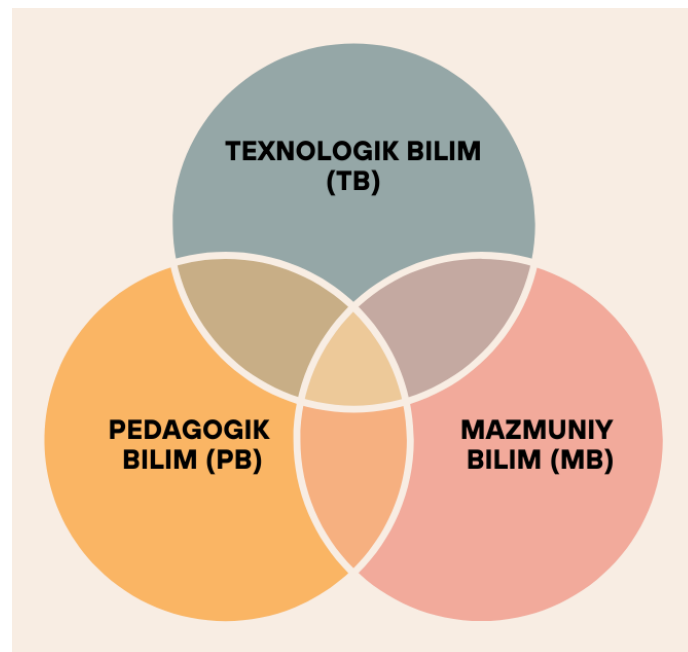
Mazkur savollarga to'liq javob topish uchun tadqiqot TPACK (Texnologik, Pedagogik va Mazmuniy Bilimlar) modeli asosida olib borildi. Ushbu model raqamli texnologiyalarni san'at ta'limiga uyg'unlashtirishda o'qituvchi kompetensiyalarining o'zaro bog'liqligini tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot natijalari TPACK modelining amaliy san'at yo'nalishida estetik tafakkur va badiiy didni rivojlantirishdagi samaradorligini ko'rsatdi.

TPACK atamasi texnologik, pedagogik va mazmuniy bilimlar (Technological, Pedagogical and Content Knowledge) so'zlarining qisqartmasi bo'lib, u umumta'lim jarayonlarida texnologiyadan foydalanish uchun ishlab chiqilgan kontseptual modelni anglatadi. Ushbu model o'qituvchilik amaliyotida texnologiya va ta'lim o'rtasidagi munosabat qanday tarzda pedagogik yondashuvni hamda o'qituvchi faoliyatining mohiyatini o'zgartirishi mumkinligini tushuntiradi. Mishra va Koehler (2006) tomonidan ilgari surilgan mazkur konsepsiyaga ko'ra, mazmuniy bilim, pedagogik bilim va texnologik bilim bir-biridan alohida qaralmasligi kerak. Aksincha, ular o'zaro

murakkab va uzviy bog‘liqlikda mavjud bo‘lgan uchta bilim sohasi sifatida talqin etiladi.

1 – rasm. TPACK modeli

TPACK modeli aynan shu uch sohaning o‘zaro kesishgan nuqtasida joylashgan bo‘lib, texnologik, pedagogik va mazmuniy bilimlarning uyg‘unlashuvi natijasida yangi, yuqori darajadagi o‘qitish va o‘rganish sifatini ifodalaydi. Bu model o‘qitish jarayonida texnologiya, pedagogika va mazmun o‘rtasidagi aloqalar, o‘zaro ta’sirlar hamda ularning imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlashga yordam beradi.

TPACK yondashuvi o‘qituvchining nafaqat texnologiyani dars jarayoniga oddiy integratsiya qilishi, balki bu uch bilim sohasining o‘zaro sinteziga asoslangan holda ta’lim sifatini yangi bosqichga ko‘tarishini ta’kidlaydi. Ya’ni, bu model o‘qituvchining texnologiyadan foydalanishdagi mahoratini, pedagogik strategiyalarini va o‘qitilayotgan fanning mohiyatini yagona tizimda birlashtirishni nazarda tutadi. Natijada, TPACK o‘qituvchini raqamli texnologiyalarni mazmunli va ijodiy tarzda qo‘llay oladigan, o‘quvchilarning estetik tafakkuri va badiiy didini rivojlantira oladigan zamonaviy mutaxassis sifatida shakllantiradi.

XULOSA

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, amaliy san’at ta’limida raqamli texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarda estetik tafakkur va badiiy didni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli muhit o‘quvchilarga san’atni zamonaviy texnologiyalar orqali anglash, uni interfaol shaklda idrok etish va ijodiy faoliyatga jalb etish imkonini beradi. TPACK modeli asosida ishlab chiqilgan metodik yondashuv o‘qituvchining texnologik, pedagogik va mazmuniy bilimlarini bir butun tizim sifatida qo‘llashga yordam beradi. Ushbu yondashuv natijasida o‘quvchilarning san’atga bo‘lgan qiziqishi ortadi, estetik his-tuyg‘ulari chuqurlashadi va ijodiy fikrlash

qobiliyatlari rivojlanadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish, san’at ta’limini texnologik vositalar bilan boyitish hamda milliy estetik qadriyatlarni raqamli formatda ifodalash zarurligini ko‘rsatdi. Xulosa qilib aytganda, amaliy san’atda raqamli texnologiyalardan maqsadli foydalanish nafaqat o‘quvchilarning estetik idroki va badiiy tafakkurini rivojlantiradi, balki ularni raqamli asrning madaniy va ijodiy talablari asosida yetuk shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
2. Angeli, C., & Valanides, N. (2016). TPACK Revisited: Conceptual and Practical Issues in Integrating Technology in Teaching and Learning. *Educational Technology & Society*, 19(3), 22–35.
3. D’Olimpio, L. (2021). Defending Aesthetic Education. *British Journal of Educational Studies*, 69(4), 427–441.
4. Martin, F. (2015). Transforming Learning through Technology Integration. *Journal of Learning Design*, 8(3), 1–15.
5. Mastandrea, S., Fagioli, S., & Biasi, V. (2019). Art and Psychological Well-Being: Linking the Brain to Aesthetic Emotion. *Frontiers in Psychology*, 10, 739–750.
6. Guo, Z. (2022). Research on Art Design Education Based on Contemporary Aesthetic Culture. *International Journal of Education and Arts*, 14(2), 45–58.
7. Ye, L., & Chen, Y. (2025). The Impact of Aesthetic Education on Students’ Creativity and Digital Literacy. *Asian Journal of Art and Education*, 7(1), 12–26.
8. Zhao, X., & Liu, M. (2024). Digital Media in Art Pedagogy: Practices and Challenges. *Frontiers in Education*, 9(3), 201–215.
9. Rasulova, N. (2023). San’at ta’limida raqamli texnologiyalarni qo‘llashning metodik asoslari. *O‘zbekiston Pedagogika Jurnali*, №3, 44–50.
10. Yuldasheva, M. (2022). Amaliy san’at darslarida estetik tafakkurni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari. Toshkent: Fan va Texnologiya Nashriyoti.